

**Επιστολή της Μερόπης Τούμπα με αφορμή τον θάνατο του Γιαννούλη Χαλεπά,
στην οποία περιγράφει τις συναντήσεις της μαζί του
για την κατασκευή επιτύμβιου αναγλύφου στον τάφο της κόρης της Κλεοπάτρας
στο Α΄ Νεκροταφείο της Αθήνας**

Γιαννούλης Χαλεπάς
Ο ήρεμος γλυκός και ευγενής

Εις Μνήμην του για την δόξα της Ελλάδος

Όταν το 1928 απώλεσα την κόρη μου Κλεοπάτραν διά την οποίαν ήμην απαρηγόρητος, ο σεβαστός μου ιερέυς κ. Δ. Τσεβάς όστις εγνώριζε πολύ (την [...]) μου όπως την λέγαμε) μου υπέδειξε, και με υπεκίνησε τρόπον τινά, να δημιουργήσω ασχολίαν διά του τάφου της. Είχε μέγιστον δίκιο. Μου υπέδειξε τον Γεωργαντήν όστις και έκτισε το μνημείον. Ο Γεωργαντής μου εσχέδιασε επίσης εάν ήθελα την προτομήν. Πράγματι το εσκέφθην αλλ' άφησα να το συζητήσω με τον σύζυγό μου και με τα παιδιά μου. Σας ζητώ συγγνώμη διά την παρέκβασιν ως απαραίτητον. Αιφνιδίως επληροφορήθην ότι

Γιαννούλη Χαλεπάς
Ο ήρεμος γλυκός και ευγενής;
Εις Μνήμην του για
την δόξα της Ελλάδος.

Όταν το 1928 απώλεσα
την κόρη μου Κλεοπάτραν
διά την οποίαν ήμην απαρηγόρητος
ο σεβαστός μου ιερέυς κ. Δ. Τσεβάς όστις
εγνώριζε πολύ (την [...]) μου όπως την
λέγαμε) μου υπέδειξε, και με υπεκί-
νησε τρόπον τινά, να δημιουργήσω
ασχολίαν διά του τάφου της. Είχε
μέγιστον δίκιο. Μου υπέδειξε τον
Γεωργαντήν όστις και έκτισε το μνη-
μείον. ^{εσκέφθην} Μου εσχέδιασε επίσης
εάν ήθελα την προτομήν. Πράγματι
το εσκέφθην αλλ' άφησα να το συζη-
τήσω με τον σύζυγό μου και με τα
παιδιά μου. Σας ζητώ συγγνώμη
διά την παρέκβασιν ως απαραίτητον.
Αιφνιδίως επληροφορήθην ότι

επανήλθεν ο Γιαννούλης Χαλεπάς.
Ταράχθηκα! Αύτη ήταν η παρηγοριά μου,
διότι η άμοιρη κορούλα μου, δεν είχε πάει
ποτέ εις το Α^{ον} Νεκροταφείον (ούτε αλλού
φοβουμένη το μοιραϊόν) παρά μόνον για να
θαυμάση το καλλιτέχνημα που έλεγαν για
την «Κοιμωμένη του Χαλεπά»!

Εσπεύσαμε αμέσως ο σύζυγός μου και τα
παιδιά μου, πήγαμε εις την οδόν
Δαφνομήλη 21, πέρνοντας μαζί μας
αρκετές φωτογραφίες της. Μας δέχθηκαν
όλοι των εγκάρδια πληροφορημένοι για το
δυστύχημά μας. Μας δέχθηκε και ο
αλησμόνητος Γιαννούλης Χαλεπάς
ευγενέστατος, ήρεμος, μειλήχιος με το
αγγελικό του μηδείαμα που σας τραβούσε
και με το ερευνητικό του βλέμμα,
εσπούδαζε τρόπον τινά τους επισκέπτας.

Έσπεύσαμε αμέσως ο σύζυγός μου και
τα παιδιά μου, πήγαμε εις την οδόν
Δαφνομήλη 21, πέρνοντας μαζί μας
αρκετές φωτογραφίες της.
Μας δέχθηκαν όλοι των εγκάρδια
πληροφορημένοι για το δυστύχημά
μας. Μας δέχθηκε και ο αλησμόνητος
Γιαννούλης Χαλεπάς ευγενέστατος,
ήρεμος, μειλήχιος με το αγγελικό του
μηδείαμα που σας τραβούσε και με
το ερευνητικό του βλέμμα, εσπούδαζε
τρόπον τινά τους επισκέπτας.

Μας ζήτησε τες φωτογραφίες, έριξε το βλέμα του ερευνητικόν αλλά ταχύ, γνώστης βαθύς της τέχνης του εξέλεξε ότι του ήρεσε και μου λέγει: «Αυτήν». Ανελύθην εις δάκρυα με λυγμούς, διότι κι εγώ αυτήν είχα υπ' όψιν μου (αν και ο γυιός μου δεν συμφωνούσε (ως εξεζητημένον). Φυσικά δεν του είχα εγώ υποδείξει. Με χάιδεψε και μου είπε ωχρός κι εκείνος και λυπημένος: Μην στενοχωρείσθε, θα ζωντανέψω την κόρη σας. Μ' ερώτησε «πόσων ετών ήτο» και του είπα «19 ετών και 3^{1/2} μηνών διπλωματούχος σολίστ και είμεθα έτοιμοι για την Γερμανία τότε ακριβώς για να πάρη το δίπλωμα βιρτουοζιτέ». Συνεκινήθη. Ασφαλώς ένοιωσε το δικό του δράμα. Έβλεπε κανείς το βάθος αυτού του ξυπνήματος του μεγάλου Καλλιτέχνη με βάθος! Με συνεβούλευε να εκτελέση όπως ήτο η φωτογραφία δηλαδή εις το πιάνο η κόρη μου κι εγώ δίπλα. Αδικαιολογήτως εντελώς ηρνήθη. Ήθελα μόνη της να είναι! Αδίκως.

3

Ημερήμερος ής φωτογραφία, έριξε
 το βλέμα του ερευνητικόν αλά ταχύ,
 γνώστης βαθύς της τέχνης του εξέλεξε
 ότι του ήρεσε και μου λέγει: «Αυτήν».
 Ανελύθην εις δάκρυα με λυγμούς, διότι
 κι εγώ αυτήν είχα υπ' όψιν μου (αν και ο
 γυιός μου δεν συμφωνούσε (ως εξεζητημένον).
 Φυσικά δεν του είχα εγώ υποδείξει.
 Με χάιδεψε και μου είπε ωχρός κι
 εκείνος και λυπημένος: Μην στενοχωρείσθε,
 θα ζωντανέψω την κόρη σας. Μ' ερώτησε
 «πόσων ετών ήτο» και του είπα «19 ετών
 και 3^{1/2} μηνών διπλωματούχος σολίστ και
 είμεθα έτοιμοι για την Γερμανία τότε
 ακριβώς για να πάρη το δίπλωμα βιρτουοζιτέ».
 Συνεκινήθη. Ασφαλώς ένοιωσε το δικό
 του δράμα. Έβλεπε κανείς το βάθος
 αυτού του ξυπνήματος του μεγάλου
 Καλλιτέχνη με βάθος! Με συνεβούλευε
 να εκτελέση όπως ήτο η φωτογραφία
 δηλαδή εις το πιάνο η κόρη μου κι εγώ
 δίπλα. Αδικαιολογήτως εντελώς ηρνήθη.
 Ήθελα μόνη της να είναι! Αδίκως.

Τώρα αναγνωρίζω τον λόγον που είχε η σκέψις του και πράγματι επρόσεξα ότι τον πείραζε η άρνησις (ώρα και της κ. Αφεντούλη η επέμβασις). Άμποτε να επεβάλλετο και σε μένα! Τον ρωτήσαμε: «πότε μπορούμε να έλθωμε;» Μας απήντησε: «Αμέσως αύριο». Πράγματι την επομένην τον ηύραμε εις το επί της οδού Δαφνομήλη 21 νυν 35 ατελιέ του εις την οικίαν του ανεισιού του κ. Βασιλ. Χαλεπά. Τον βρήκαμε να πλάθη τον πληόν διά το αριστούργημά του τον έρωτα, και ηρώτησε την κόρην μου Ιοκάστην: «αυτό σας ενδιαφέρει;» (Πώς λοιπόν ευρίσκοντο άτομα να αμφισβητούν το ξαναζωντάνεμά του;) Το καλλιτεχνικόν του ταλέντο ποτέ δεν τον εγκατέλειψε. Τούτο απεδείχθη απ' όλα τα ωραιότατα τελευταία του έργα, από τα οποία δυστυχώς του έλειψε ο σπουδαίος εκτελεστής του Πέτρος αποθανών και μην προλαβών να εκτελέση και το της κόρης μου.

- 4 -

Τώρα αναγνωρίζω τον λόγον που είχε η σκέψις του και πράγματι επρόσεξα ότι τον πείραζε η άρνησις (ώρα και της κ. Αφεντούλη η επέμβασις). Άμποτε να επεβάλλετο και σε μένα! Τον ρωτήσαμε: «πότε μπορούμε να έλθωμε;» Μας απήντησε: «Αμέσως αύριο». Πράγματι την επομένην τον ηύραμε εις το επί της οδού Δαφνομήλη 21 νυν 35 ατελιέ του εις την οικίαν του ανεισιού του κ. Βασιλ. Χαλεπά. Τον βρήκαμε να πλάθη τον πληόν διά το αριστούργημά του τον έρωτα, και ηρώτησε την κόρην μου Ιοκάστην: «αυτό σας ενδιαφέρει;» (Πώς λοιπόν ευρίσκοντο άτομα να αμφισβητούν το ξαναζωντάνεμά του;) Το καλλιτεχνικόν του ταλέντο ποτέ δεν τον εγκατέλειψε. Τούτο απεδείχθη απ' όλα τα ωραιότατα τελευταία του έργα, από τα οποία δυστυχώς του έλειψε ο σπουδαίος εκτελεστής του Πέτρος αποθανών και μην προλαβών να εκτελέση και το της κόρης μου.

Και πάλιν συγγνώμην διά την διακοπήν.
 Τον βρήκαμε να πλάθη τον πηλόν σαν ένα
 άθυρμα με αξιοθαύμαστη ευχέρεια και με
 το διακριτικόν του μειδείαμα άπλωσε και
 μας χαιρέτησε εγκάρδια με το μικρό του
 δακτυλάκι, λέγοντάς μας να μην μας
 λερώση με πηλούς. Θαυμάσαμε την
 ταχύτητα της αποδόσεώς του. Και
 θαυμάσαμε τον υπέροχον Γλύπτην και
 άνθρωπον. Προσκύνημα είχαμε όταν
 πηγαίναμε. Και πηγαίναμε κάθε μέρα και
 ουδέποτε παρουσίασε ούτε για μια στιγμή
 το βλέμμα του κούρασι, ή ανία διότι θα τον
 ενοχλούσαμε εις την ιεράν του στιγμήν της
 υπερόχου δημιουργίας. Γλυκός και
 προσηνής μειδιών μας υπεδέχετο. Απειρη
 γαλήνη έλαμπε εις το γλυκύτατο πρόσωπό
 του. Πράγματι ζωντάνευσε την κόρη μου
 και μένα την τραυματισμένη Μάνα της.
 Αιωνία του η δοξασμένη μνήμη του.

5
 Και σάγει συγγνώμην δια την διακοπήν.
 Τον βρήκαμε να πλάθη τον πηλόν σαν ένα
 άθυρμα με αξιοθαύμαστη ευχέρεια και με
 το διακριτικόν του μειδείαμα άπλωσε και
 μας χαιρέτησε εγκάρδια με το μικρό του
 δακτυλάκι, λέγοντάς μας να μην μας
 λερώση με πηλούς. Θαυμάσαμε την
 ταχύτητα της αποδόσεώς του. Και
 θαυμάσαμε τον υπέροχον Γλύπτην και
 άνθρωπον. Προσκύνημα είχαμε όταν
 πηγαίναμε. Και πηγαίναμε κάθε μέρα και
 ουδέποτε παρουσίασε ούτε για μια στιγμή
 το βλέμμα του κούρασι, ή ανία διότι θα τον
 ενοχλούσαμε εις την ιεράν του στιγμήν της
 υπερόχου δημιουργίας. Γλυκός και
 προσηνής μειδιών μας υπεδέχετο. Απειρη
 γαλήνη έλαμπε εις το γλυκύτατο πρόσωπό
 του. Πράγματι ζωντάνευσε την κόρη μου
 και μένα την τραυματισμένη Μάνα της.
 Αιωνία του η δοξασμένη μνήμη του.

Λυπούμαι που δεν δύναμαι να δώσω τον
 χαρακτηρισμόν της ζωντανίας του. Αύτη
 ωφείλεται κυριολεκτικώς από την
 αφοσίωσιν με την οποίαν τον περιέβαλον
 όλοι οι περί αυτόν ανεψιοί του, και ιδίως η
 γλυκυτάτη κ. Ειρήνη Β. Χαλεπά ήτις, με
 την μητρικήν της ούτως ειπείν αφοσίωσιν
 και λατρευτήν περίθαλψιν μετέδωσε εις το
 κοιμισμένο, το πικραμένο πνεύμα του την
 ζωντανία της. Και του ενέσπειρε την
 σκέψιν της ζωής. Και εις εμέ ενέπνευσε ο
 αλησμόνητος Καλλιτέχνης διά της
 δημιουργίας του, την Ζωήν. Και ανέλαβε
 αμέσως την εκτέλεσιν του έργου. Οι δικοί
 μου ήθελαν άγαλμα, αλλά με ανεχάιτησε
 το οικονομικόν ζήτημα τότε, και ο
 αείμνηστος Μεγάλος φίλος μας, εννοήσας,
 μου υπέδειξεν την εις ανάγλυφον
 εκτέλεσιν, διά το οικονομικότερον. Είχε
 λοιπόν σών πνεύμα ή όχι; Ετελείωσε το
 εις τον πηλόν, μετ' ολίγον ταχύτατα και εις
 τον γύψον θαυμάσιον το οποίον όμως περί
 το τέλος της εις το

62
 Αγαπώμεν σου δεν δύναμαι να δώσω
 τον χαρακτηρισμόν της ζωντανίας του.
 Αυτή ωφείλεται κυριολεκτικώς από την
 αφοσίωσιν με την οποίαν τον περιέβαλον
 όλοι οι περί αυτόν ανεψιοί του, και ιδίως η
 γλυκυτάτη κ. Ειρήνη Β. Χαλεπά ήτις, με
 την μητρικήν της ούτως ειπείν αφοσίωσιν
 και λατρευτήν περίθαλψιν μετέδωσε εις το
 κοιμισμένο, το πικραμένο πνεύμα του την
 ζωντανία της. Και του ενέσπειρε την
 σκέψιν της ζωής. Και εις εμέ ενέπνευσε ο
 αλησμόνητος Καλλιτέχνης διά της
 δημιουργίας του, την Ζωήν. Και ανέλαβε
 αμέσως την εκτέλεσιν του έργου. Οι δικοί
 μου ήθελαν άγαλμα, αλλά με ανεχάιτησε
 το οικονομικόν ζήτημα τότε, και ο
 αείμνηστος Μεγάλος φίλος μας, εννοήσας,
 μου υπέδειξεν την εις ανάγλυφον
 εκτέλεσιν, διά το οικονομικότερον. Είχε
 λοιπόν σών πνεύμα ή όχι; Ετελείωσε το
 εις τον πηλόν, μετ' ολίγον ταχύτατα και εις
 τον γύψον θαυμάσιον το οποίον όμως περί
 το τέλος της εις το

Μάρμαρον εκτελέσεως εκλάπη από
καλοθελητάς και εκμεταλευτάς του
πρωτοτύπου, και το συνεπλήρωσε έτερος
μαρμαρογλύπτης ονόματι από το τότε
οικόπεδον της πολυκατοικίας βιζαβί της
Πύλης Αδριανού όπου ήτο το
μαρμαρογλυφείον κ. Περάκη. Και έκτοτε
εξηφανίσθη ασφαλώς προς εκμετάλευσιν
του μεγάλου ονόματος, διότι ήτο
υπογεγραμμένον. Όταν ετελείωσε (το
παρηκολούθην διαρκώς) και πήγαμε να το
τοποθετήσωμε εις το Μνημείον, ήλθε μαζί
μας, και μας υπέδειξε πώς και πού έπρεπε
να τοποθετηθή, το οποίον και υπάρχει
ακόμη τη υποδείξει του! Αυτός είναι ο
Μεγάλος άρρωστος που όμως δεν ήτο
άρρωστος.

42
Μάρμαρον εκτελέσεως εκλάπη από
καλοθελητάς ή εκμεταλευτάς του άρρω-
στού σου, και το συνεπλήρωσε έτερος
μαρμαρογλύπτης ονόματι
από το τότε οικόπεδον της πολυκατοικίας
βιζαβί της Πύλης Αδριανού.
Όταν ήτο υπό το όνομα μαρμαρογλυφείον
κ. Περάκη. Και έκτοτε
εξηφανίσθη ασφαλώς προς εκμετάλευσιν
του μεγάλου ονόματος, διότι ήτο
υπογεγραμμένον. Όταν ετελείωσε (το
παρηκολούθην διαρκώς) και πήγαμε να το
τοποθετήσωμε εις το Μνημείον, ήλθε μαζί
μας, και μας υπέδειξε πώς και πού έπρεπε
να τοποθετηθή, το οποίον και υπάρχει
ακόμη τη υποδείξει του! Αυτός είναι ο
Μεγάλος άρρωστος που όμως δεν ήτο
άρρωστος.

Ταύτα γράφω διά να αποστομόσω τους
αμφισβητούντας το γνήσιον της
εκτελέσεως του επί του πιάνου αναγλύφου
κόρης Κλεοπάτρας Ν. Τούμπα υπό του
αιμνήστου μεγάλου Γιαννούλη Χαλεπά.
Δεν ήτο άρρωστος έως το τέλος του εις το
ωραίο δωμάτιόν του το όλον φως και αέρα
αλλ' είχε την σκέψι του πάντα βαθειά για
κάπποιο δημιούργημα κάτι ανώτερο,
ουράνιο.
Ο αλησμόνητος φίλος μας ζη πάντοτε και
παντού.

Μερόπη Ν. Τούμπα

8
Ταύτα γράφω διά να αποστομόσω
μόσω τοῦ ἀμνηστῆ Χαλεπά
τοῦ γνήσιου τῆς ἐκτελέσεως,
τοῦ ἐπί τοῦ πιάνου ἀναγλύφου
κόρης Κλεοπάτρας Ν. Τούμπα
ὑπό τοῦ ἀμνηστῆ μεγάλου
Γιαννούλη Χαλεπά.
Δεν ἦτο ἀρρωστος ἐως τοῦ τέλους τοῦ
ἐν τῷ ὡραίῳ δωμάτιον τοῦ ὅλον
φῶς καὶ αἶρα, ἀλλ' εἶχε
τὴν σκέψιν του πάντα βαθειά
για κάπποιο δημιούργημα
καὶ ἀνώτερο, οὐράνιο...
Ο ἀμνηστὴς φίλος μας
ζῆ πάντοτε καὶ παντού.
Μερόπη Ν. Τούμπα